

Af Jordemodervæsenets Historie i Ribe Amt.

Ved Fabrikant *N. M. Kromann*, Esbjerg.

Ved Kancelliskrivelse af 18. Juli 1790 blev der tilbudt Lærerdøtre under visse gunstige Betingelser at blive uddannede som Jordemødre ved den kgl. Fødselsstiftelse i København, for at afhjælpe den over alt paa Landet herskende Mangel paa Jordemødre. Da Stiftamtmand Urne i Ribe modtog denne Skrivelse, satte han sig straks i Bevægelse for at faa undersøgt, hvor stor Mangelen var i Ribe Amt, og det fremgaar af denne Undersøgelse, at Trangen var størst i Skads-Gjording-Malt Herreder, og det lykkedes ham at formaa 4 Lærerdøtre til at rejse til København og lade sig uddanne, hvad han meddeler Kommissionen for Fødselsstiftelsen, der imidlertid tilbagemelder, at saa mange kunde der foreløbig ikke modtages, da Norge ogsaa havde gjort Krav paa Delagtighed i den tilbudte Uddannelse af Jordremødre, »men at der derimod nu ved Stiftelsen var 30 eksaminerede Jordemødre, som var beredvillig til at modtage Embeder dér paa Landet eller i Købstæderne mod 16 Rrdls. aarlig Løn, Brændsel og Græs til et Par Køer eller Penge derfor, en vis Betaling for deres Forretning og fri Rejse derover«.

Paa disse Konditioner ankommer der ialt 3 Jordemødre til de nævnte 3 Herreder. Stiftamtmanden konferer med Proprietærene omkring i Herrederne for at fastsætte Lønningerne m. v. Nogle af disse formente, at deres Sædegaarde burde fritages for at udrede noget til Lønningerne, hvad Stiftamtmanden ikke kan indgaa paa, »thi denne milde Stiftelse at faa dueelige Jordemødre i Provinserne ansat er ustridig til Nytte for det almindelige, altsaa ikke alene for Bønder, men endog for Proprietærene og enhver anden Stand paa Landet, og følgelig var det Uret, om Bonden alene skulde bære Byrderne.«

Der foreslaas nu Kancelliet, at den faste Løn maatte som antydet af dette ansættes til 16 Rdl. aarlig, en Kos Græsning eller 13 Rdl., det nødvendige Brændsel eller 8 Rdl. aarlig og »at Jordemødrene for deres Forretning, som ere af Bondestanden skulle foruden fri Befordring nyde hvad enten de brugtes eller ikke

af en Helgaards Besidder	mindst 3 Mark
af en Halvgaards Besidder	» 2 »
af en Boelsmand og Husmand	» 1 »

andre udenfor Bondestanden betaler Jordemødrenes Forretning efter enhvers Behag, der dog ikke maa være ringere end hvad her bestemtes«.

En af de nævnte 3 Jordemødre faar anvist Bopæl i Brøndum Sogn og i Skrivelse af 29. Novb. tilmeldes Sognefoged Niels Laursen i Brøndum, »at Madame Lorentzen er kommen dér i denne velgørende Hensigt at betjene vedkommende vordende Mødre ved deres Barselsfærd mod billig Betaling, men skulle nogen gaa hende forbi maa saadanne vente ligefuld at betale hende saaledes som nærmere bliver at bestemme.«

Den anden Jordemoder ved Navn Madame Kisley

ankom til Ribe med Mand og fire Børn og skulde ansættes i Malt Herred, men det kneb med at finde en Bolig til hende, endelig mente man at turde byde hende et Hus i Brørup Sogn paa Præstkjær Mark, hvilket hun rejste hen for at besigtige; »men kom anden Dag tilbage og beklagede sig meget over, at de ej kunde være paa dette ensomme Sted, men ønskede at blive ansat i en By, hvor de kunde gaa hen til Naboerne for mod Betaling at faa det fornødne til Livets Ophold. Vel blev dem forestillet, at deres Bopæl laa paa den ene Side nær ved Præstegaarden og paa den anden Side ved et andet Bopæl og overalt ikke langt fra By, samt at det havde sin store Vanskelighed med at faa anden Bolig til saa stor en Familie, men hun blev ved hendes Klagemaal, at hun ansaa det ugørligt paa det anviste Sted at eksistere. Da man nu kom efter, at hun og Mand var yderst fattig og blottet for alle Livets Nødvendigheder, saa holdt man det betænkeligt at tvinge dem, og som engang hertil ankommen, kunde man ikke vel overlade dem til sig,« indberetter Stiftamtmanden og meddeler, at have foreslaaet Beboerne i Sønder Farup at give hende Bopæl dér, men at Byens Beboere hverken nu eller siden vil anvise Jordemoderen fornøden Bopæl dér i Byen. »At de tror hendes Nærværelse er overflødig bekræfter kun den ellers noksom bekendte Sandhed, at enhver ny Indretning, den være nok saa nyttig, har sine Modstandere«. Det ender med at hun i Stedet for S. Farup bliver ansat i Rejsby.

Den tredje Jordemoder hvis Navn er Wolling, bliver ansat i Darum, hvis Beboere ikke synes at have gjort Indvendinger mod at modtage hende.

Omkostningerne ved Transporten af de 3 Jordemødre fra Kjøbenhavn til Amtet androg 124 Rdl. 2 Mk. og 8 Sk.

Da der var Begær efter flere Jordemødre end der kunde faas i Øjeblikket fra Fødselsstiftelsen, idet Beboerne i Gjording og Vejrup havde anmodet om at faa en Jordemoder ansat, blev en Kone fra disse Sogne uddannet som saadan af Stiftskirurg Fridsch i Ribe og efter fuldendt Uddannelse meddelt følgende

I n t e r i m s B e s t a l l i n g
for

Maren Nielsdatter, Jens Hansen Møllers Hustru i Hessellund til at være Jordemoder for Vejrup, Gjording og Bramminge Sogne. Da disse forberørte 3de Sogne ikke har nogen egentlig beskikket Jordemoder, og jeg er kommen i Erklæring om, at en Kone i Gjording Sogn ved Navn Maren Nielsdatter er af Stifts- og Landfysikus Hr. Justitsraad Fridsch i Jordemoderkunsten undervist, prøvet og eksamineret, saa bliver bemeldte Maren Nielsdatter ad interim beskikket til Jordemoder i forbemeldte Vejrup-Gjording og Bramminge Sogne paa lige Vilkaar, som de tre fra Kjøbenhavn ankomne Jordemødre her i Amtet er ansat, og er bemeldte 3 Sognes Beboere gennem Stedets Foged Hr. Kammeraad Warthoe underrettet om denne Foranstaltning med det Tilføjende, at de i paakommende Tilfælde under vedbørlig Straf bør i Jordemodervæsenet betjene sig af Maren Nielsdatter og ej af nogen anden, alt mod billig Betaling.

Ribe, d. 23. Febr. 1791.

Helfried.

Det bliver siden bestemt, at der af Lærerdøtre fra Ribe kun hvert andet Aar kan modtages 2 Lærerdøtre til Oplærelse i Jordemoderkunsten i Kjøbenhavn, men Stiftamtmanden i Ribe, som indser at Mangelen paa Jordemødre derved kun meget sent vil afhjælpes, formaar derfor Stiftsfysikus, Justitsraad Fridsch i Ribe at ud-

danne et Antal, hvormed han agter at begynde i For-
 aaret 1792 »for duelige Subjecter som efter Reskript af
 27. Maj 1791 bliver at beskikke til ordentlige Jorde-
 mødre hver i det Distrikt, hvorhen hun udsendes,« skri-
 ver Stiftamtmanden 19. Dec. 1791 til Provst Siedelman
 i Tjæreborg — og senere til de andre Provster i Amtet
 — med den Anmodning at lade dette bekendtgøre i hans
 Provsti, »og da jeg formener, at dette Distrikts Be-
 boere jo vil betjene sig af Hr. Justitsraadens Tilbud,
 saa forventer jeg, efter nærmere Overlæg med D'hr.
 Sognepræster, det først muligt Deres Højærværdigheds
 nærmere Forslag paa et Par duelige Subjekter fra hver
 af Distrikterne Skads-Tjæreborg-Sneum Sogne, Jerne-
 Guldager, Aarre-Faaborg og Aastrup Sogne, Sønderho
 Sogn og Starup, Øse-Næsbjerg Sogne. Ved enhver ud-
 vælgende Subjekt maa fornemmelig ses paa:

1. at de ej er over 25 a 26 Aar.
2. have gode Fatteevner.
3. at kunne læse færdig en trykt dansk Bog.
4. være af et tækkeligt, sat Væsen, hvorken forsagt
 eller forvoven, men vant til at handle med Overlæg
 og koldt Blod.
5. have lige veldannede og ikke stive Fingre.
6. have godt Helbred, saa de kan taale Nattevaagen.
7. være bekendt for en dydig og kristelig Opførsel
 og ej hengiven til Sladder.
8. at de have Lyst til den Forretning, hvortil de be-
 stemmer sig.
9. at de ej tilforn har udøvet eller lagt sig efter Jorde-
 moder Videnskaben, da disse formedelst de allerede
 havende falske Begreber vanskeligt lader sig under-
 vise.

Undervisningen vil tage 4 Maaneder omtrent, men
 da de oplærende Subjekter kan upaatvivligen vente at

blive ansatte med Løn i det Distrikt, hvorfra de udsendes og Distrikternes Beboere derved ligesaa kan vente at faa dueelige Jordemødre af deres egne, saa bør man ej et Øjeblik paatvivle, at det paa den ene Side ej vil mangle paa Subjekter, og at Beboerne paa den anden Side vil findes villige til at udrede det, som ville medgaa til Lærerdøtrenes Ophold og Oplærelse her i Byen, og skulle et eller andet Distrikt, imod Forventning, ej benytte sig af den her anbudne Lejlighed, bør de vente, at der fra Fødselsstiftelsen begæres eksaminerede Jordemødre hidsendt til Ansættelse i saadant Distrikt, thi en afgjort Sag er og bliver det, at det ej kan overlades Almuens vilkaarlige Vilje, om de vil have dueelige og eksaminerede Jordemødre eller ej.«

I Sommeren 1792 bliver derefter oplært og uddannet de første 19 Jordemødre hos Fysikus Fridsch i Ribe, som derefter blev forsynet med Instruks og Attest for Duelighed og taget i Ed hos Stiftamtmanden, der udfærdiger dem hver især Bestalling som autoriserede Jordemødre mod en aarlig Løn af 16 Rdl., der udredes af Distriktets Hartkorn.

De af Fysikus Fridsch uddannede 19 Jordemødre var følgende:

1. Jørgen Orlufs Hustru Anne Cathrine for de Ribers huseske Underdanere i Rejsby, Hvidding og Vestervedsted Sogne.
2. Niels Frederiksens Hustru Marie Schack for Jedsted, Hillerup, Kirkeby, Kjærbøl og Hjortlund.
3. Maren Nielsdatter Peders i Gammelby for Vejen og Læborg Sogne.
4. Mette Madsdatter Skov ved Læborg Kirke for Føvling, Folding og Malt Sogne.
5. Poul Pedersens Hustru Lisbeth Sophie for Holsted, Brørup og Lindknud Sogne.

6. Jørgen Pedersens Hustru Gunder Mikkelsdatter for Vilslev By og Jernved Sogn.
7. Hans Thomsen Krag's Hustru, Kirsten Mortensdatter i Tjæreborg for Skads, Tjæreborg og Sneum Sogne undtagen Tømmerby og Terpager.
8. Enken Kirsten Bastians i Guldager for Guldager By.
9. Anders Christensens Hustru Anne Bertelsdatter for Hostrup og Alslev Sogne.
10. Degnen Hansens Hustru Maren Pedersdatter i Brøndum for Brøndum og Nebel Sogne.
11. Mikkel Pedersens Hustru Anna Sørens datter i Raunsø for Grimstrup og Nykirke Sogne.
12. Pigen Anne Christensdatter i Taabøl for Aarre, Faaborg og Aastrup Sogne.
13. Hans Hansens Hustru Karen Jørgensdatter i Næsbjerg for Øre og Næsbjerg Sogne.
14. Nikolaj Lorentzens Hustru Anne Pedersdatter for Lunderup, Rossinggaard, Frisvad, Mejls, Blaksmark, Orten, Isbjerg Mølle og Gjellerup, alt i Varde Landsogn samt Hyllerslev, Nørrehebo, Storehebo, Sønderhebo og Grydvad Mølle i Janderup Sogn.
15. Jørgen Jensens Hustru Anne Dorthea i Billumtarp for Resten af Janderup Sogn samt Billum Sogn.
16. Hans Lorentzens Hustru Kirsten Nielsdatter i Skjødstrup for Aal Sogn.
17. Knud Bakkensens Enke Birthe Knudsdatter for Ho og Oksby Sogne.
18. Niels Sørensens Hustru Sidsel Sørens datter i Høneberg for Henne og Lønne Sogne.
19. Knud Baltzersens Hustru Cathrine Margrethe Troelsdatter i Varming for Sem og Roager samt Obbe-kjær Sogne.

De saaledes eksaminerede Jordemødre maatte dog i lang Tid kæmpe for Tilværelsen, da mange ikke kunde beslutte sig til at give Afkald paa de gamle ueksamine-

rede Fødselshjælpersker, hvilke sidste ogsaa gjorde alt for at lægge de første alle mulige Hindringer i Vejen.

Jordemoderen Frederikke Lorentzen klager i Brev af 1. Januar 1791 til Stiftamtmanden over, at Gmd. Thomas Andersen i Forum ikke vil lade sin Kone betjene af hende, hvorfor Sognefogeden Niels Nielsen Laursen i Bryndum paalægges at afkræve Thomas Andersen 1 Rdl. i Bøde, hvoraf Jordemoderen skal have den halve og Sognepræsten den anden Halvdel til Sognets fattige, »da det ikke bør dependere af ham at tilintetgøre denne ligesaa nødvendige som nyttige Indretning med at forsyne Almuen med duelige og eksaminerede Jordemødre, der dog vilde blive Følgen dersom Thomas Hansen vil lade sin Kone betjene af en uvedkommende og ueksamineret Kvinde.«

Under 21. Sept. s. A. klager hun over at Thomas Christensens Kone i Alslev, Hans Jepsens og Niels Pedersens Hustruer i Hostrup har ladet sig betjene af uberettigede og ueksaminerede Kvinder. De idømmes da lignende Bøder.

Lignende Klager kommer fra Jordemoder Malling i Darum.

Fra Jordemoderen Karen Jørgensdatter i Øse indkommer i December 1793 Klage over, at en ueksamineret Jordemoder Anne Klink, Peder Pedersens Hustru i Starup, lader sig bruge ved Fødsler. I den Anledning tilskriver Stiftamtmanden Herredsfogden for Skads Herred Kammerraad Warthoe i Roust Mølle, at han alvorlig »skal betyde hende de kongelige Anordninger og i Overensstemmelse hermed for denne Gang affordre hende en Mulkt af 3 Mark til Sognets Fattige og derhos give hende en alvorlig Advarsel, at hvis hun oftere skulle gøre sig skyldig i slige Forseelser kan hun vente at blive lovlig tiltalt.«

Kilde: Ribe Stiftamts Kopibøger.